

УДК 378.126+337.134:371.11

Вікторія Жигірь, кандидат педагогічних наук, доцент
Бердянського державного педагогічного університету

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРА ОСВІТИ У ВНЗ

У статті проаналізовано різні підходи до удосконалення професійної підготовки менеджера освіти; розкрито особливості його професійної діяльності. З метою встановлення взаємозв'язку між посадовими функціями менеджера освіти в реальних умовах навчального процесу і змістом інформації в процесі підготовки виділено основні компоненти у структурі діяльності менеджера освіти. Встановлено, що сутнісними характеристиками професійної підготовки менеджера освіти мають стати багаторівневність, варіативність, модульність і поліфункціональність. В статті також визначено провідні напрями удосконалення професійно-управлінської підготовки менеджера: змістовний і організаційний.

Ключові слова: менеджер освіти, професійна діяльність, структура діяльності, професійна підготовка.

Літ. 7.

Виктория Жигирь, кандидат педагогических наук, доцент
Бердянского государственного педагогического университета

НАПРАВЛЕНИЯ УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПРОФЕСИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРА ОБРАЗОВАНИЯ В ВУЗЕ

В статье проанализированы различные подходы к усовершенствованию профессиональной подготовки менеджера образования; раскрыты особенности его профессиональной деятельности. С целью установления взаимосвязи между должностными функциями менеджера образования в реальных условиях учебного процесса и содержанием информации в процессе подготовки выделены основные компоненты в структуре деятельности менеджера образования. Установлено, что существенными характеристиками профессиональной подготовки менеджера образования должны стать многоуровневость, вариативность, модульность и полифункциональность. В статье также определены основные направления усовершенствования профессионально-управленческой подготовки: содержательное и организационное.

Ключевые слова: менеджер образования, профессиональная деятельность, структура деятельности, профессиональная подготовка.

Victoria Zhihir, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor
Berdyansk State Pedagogical University

DIRECTIONS OF EDUCATIONAL MANAGER'S TRAINING IMPROVEMENT IN HIGHER SCHOOL

Different approaches to educational manager's professional training improvement have been analyzed; specifics of his professional activity have been disclosed in the paper. In order to determine the interdependence between the incumbencies of educational manager in the real-life environment of educative process and the content of information in the process of training main components in the structure of educational manager's activity have been picked out. It has been found that multilevelness, variability, modularity and polyfunctionality should become essential features of professional training of educational manager. Leading directions of professional administrative training improvement of educational manager have been also determined in the paper: intensional and organizational.

Keywords: educational manager, professional activity, activity structure, professional training.

Постановка проблеми. В Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки зазначено, що “метою розвитку освіти на наступне десятиріччя є: підвищення доступності якісної, конкурентоспроможної освіти для громадян України відповідно до вимог інноваційного сталого розвитку суспільства, економіки, кожного громадянина; забезпечення

особистісного розвитку людини згідно з її індивідуальними задатками, здібностями, потребами на основі навчання “упродовж життя” [6]. Досягнення цієї мети пов’язане з реалізацією в системі вищої професійної освіти принципів індивідуалізації, диференціації, варіативності, які передбачають надання студентам варіантів освітніх маршрутів, програм, освітніх траєкторій

з урахуванням можливостей особистості, потреб ринку праці та перспектив росту в професії й кар'єрі.

У зв'язку з цим актуалізується проблема удосконалення професійної підготовки фахівця і зокрема менеджера освіти.

Аналіз останніх публікацій. Різні аспекти професійної підготовки фахівця досліджували С. Гончаренко, І. Зязюн, Н. Побірченко, О. Пехота, В. Радул, В. Рибалка, С. Сисоєва та ін. Професійній підготовці менеджера освіти присвячено праці В. Бондар, Г. Єльнікової, Л. Карамушки, Л. Каращук, Л. Кравченко, В. Крижка, О. Мармази, В. Маслова, В. Мельника, Є. Павлютенкова, Т. Шамової та ін.

Мета статті – визначити напрями удосконалення змістової та організаційної підготовки менеджера освіти у ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Важливий напрям удосконалення професійної підготовки майбутніх менеджерів освіти пов'язаний з істотним переглядом традиційних уявлень про мету, завдання й результати навчання. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що у центрі уваги сучасних науковців постає вже не питання про зміст і структуру професійних знань в системі освіти, а питання про використання цих знань у практичній професійній діяльності. З огляду на це удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців потребує не лише виявлення й розробки нових підходів до визначення цілей і змісту професійної освіти, але й істотних перетворень в організації цієї освіти й, зокрема, навчання.

Так, Л. Кравченко наголошує на тому, що удосконалення професійної підготовки менеджера освіти полягає у її неперервності, а саме у єдності початкового (професійно-орієнтувального), основного (професійно-формуального) та післядипломного (професійно-супроводжувального) етапів [5].

В. Берека, Н. Банько успішність професійної підготовки й подальшої професійної діяльності менеджера освіти пов'язують із компетентністним підходом (формування управлінської компетентності) [1; 2].

Л. Каращук удосконалення професійної підготовки менеджера освіти вбачає в оновленні змісту освіти, який має визначатися особливостями соціально-економічного, науково-технічного розвитку суспільства, а також вимогами до системи знань, умінь та навичок, що забезпечують розвиток спеціальних здібностей в галузі управління закладами освіти і формування особистості фахівця згідно до особливостей його професійної діяльності [4].

Н. Васишин вважає, що підготовка менеджера освіти має характеризуватися свободою вибору змісту й форм освітньої діяльності, особистісно орієнтованим навчанням, взаємодією та співробітництвом, високою мотивацією та поліваріантністю форм пред'явлення навчального матеріалу [3].

Професійна діяльність менеджера освіти відрізняється від усіх інших видів трудової діяльності завданнями, засобами, способами, умовами досягнення професійних цілей та іншими специфічними особливостями не лише педагогічної, а й управлінської праці.

Професійну діяльність менеджера освіти ми розглядаємо як видову категорію, що містить в собі спеціалізовану трудову діяльність, яка вимагає конкретної підготовки й реалізується на відповідному рівні майстерності. Вона є складно організованою системою різних видів діяльності: педагогічної, управлінської, організаційної, аналітичної, контролюючої та ін. Ці функції виявляються в єдності, хоча у багатьох фахівців з цього напрямку одна з них домінує над іншими. Найбільш специфічним в діяльності менеджера освіти є поєднання педагогічної та управлінської праці.

Згідно до класичної структури [7] можна виділити компоненти діяльності менеджера освіти:

- цільовий або цілепокладання, котрий вимагає визначення цілей діяльності, які необхідно розв'язати;
- мотиваційний, котрий включає дерево цілей “хочу-можу-роблю-отримую”;
- комунікативний, від рівня розвитку якого залежить встановлення контактів менеджера освіти з учнями, студентами, викладачами, а також ефективність спілкування з точки зору вирішення педагогічних й управлінських завдань;
- процесуальний – конкретний вибір змісту та виду діяльності, її технології;
- результативний, котрий включає моніторинг та оцінку виконаної роботи.

Особливості управлінської діяльності педагога, як менеджера освіти полягають у його готовності до управління навчально-виховним процесом, колективом учнів та педагогів, освітньою установою в цілому та власним особистісним й професійним розвитком. Він має знати і вміти науково аналізувати соціально значущі проблеми і процеси, використовувати методи досліджуваних наук у різних видах професійної діяльності; знати правові основи і норми освітнього законодавства; мати наукові уявлення із психології, психології управління; володіти навичками та вміннями фізичного самовдосконалення, культурою

мислення; вміти на науковій основі організувати свою працю, застосовуючи сучасні інформаційні технології в управлінні; розвивати здатність до проектної та прогнозної діяльності; знати принципи системного аналізу; вміти поставити мету і визначити завдання з реалізації професійних функцій, використовувати для їх вирішення методи досліджуваних наук; вміти використовувати інформацію для орієнтування в основних поточних проблемах управління, економіки, освіти; вміти організувати і провести практичні дослідження у сфері освіти; володіти методами розробки інноваційних програм та здійснювати заходи з реалізації цих програм; володіти культурою і технікою ведення дискусій, прийомами впливу на аудиторію та ін.

Щоб забезпечити виконання цих функцій необхідно посилити цільові завдання, зміст й організацію підготовки менеджерів освіти в сучасних умовах освітнього процесу ВНЗ. Максимальна відповідність знань, умінь, навичок майбутніх менеджерів потребам освіти передбачає, перш за все, встановлення взаємозв'язку між їх посадовими функціями в реальних умовах навчального процесу і змістом інформації у процесі підготовки цих фахівців.

Сутнісними характеристиками професійної підготовки менеджера освіти мають стати багаторівневість, варіативність, модульність й поліфункціональність.

Багаторівневість дозволить забезпечити неперервність й наслідуваність професійної підготовки (підготовка у ВНЗ, підвищення кваліфікації, самоосвіта).

Варіативність забезпечить реалізацію різноманітних освітніх програм управлінської спрямованості, широкий вибір варіативних дисциплін та спецкурсів, а також різний рівень завдань, що передбачає варіативність обсягу і змісту навчального матеріалу, темпу його засвоєння, характеру завдань та ступеня самостійності їх виконання залежно від здібностей і можливостей тих, хто навчається.

Модульність дозволить здійснити процес поетапного оволодіння змістом професійно-управлінської підготовки менеджерів освіти як основи формування та розвитку їх управлінської компетентності.

Поліфункціональність забезпечить змістово-технологічний базис освітніх програм управлінської спрямованості та визначить багатофункціональність професійної діяльності менеджера освіти у поєднанні з кваліфікаційними вимогами до тієї чи іншої посади.

Основними напрямками вдосконалення системи

професійно-управлінської підготовки менеджера освіти вважаємо змістовий та організаційний.

Зміст професійної підготовки менеджера освіти має будуватися адекватно його професійній діяльності. Основними чинниками, що визначають професійну спрямованість підготовки менеджерів є: зміст фахової діяльності і конкретних дій менеджера; повнота предметної галузі фахової підготовки спеціаліста; предметна структура наукових знань; інваріантно-особистісний чинник; диференціація змісту підготовки фахівця.

Удосконалення змістового напрямку передбачає різне поєднання навчальних дисциплін з таким розрахунком, щоб поряд з набуттям практичних, професійних навичок приділялася увага вдосконаленню індивідуально-психологічних особливостей майбутнього фахівця, які включають розвиток і формування пам'яті, уваги, мислення, професійної самосвідомості та психологічної готовності до професійної управлінської й педагогічної діяльності. При плануванні обсягу завдань і змісту підготовки менеджерів освіти слід виходити з функціональних завдань їх практичної діяльності та їх потенційних можливостей.

У зв'язку з цим, зроблено висновок про необхідність особливого способу структурування компонентів змісту професійної підготовки менеджерів освіти: управлінський, професійний, спеціальний – в їх єдності та взаємозв'язку.

Управлінський компонент змісту необхідний для базової управлінської підготовки менеджерів освіти. Він реалізується, як правило, через курси навчальних дисциплін, зміст яких має орієнтовно-управлінський ракурс і забезпечує формування загальних управлінських умінь, які потрібні всім фахівцям-управлінцям. Він може містити відомості, наприклад, з теорій управління та шкіл менеджменту, основ наукового управління; основ управління соціальним колективом; технологій розробки управлінських рішень; моделювання в системі управління та ін.

Професійний компонент змісту необхідний для професійно-управлінської підготовки фахівців до здійснення процесуальних технологічних дій в межах освоюваної професії. Він може реалізуватися поетапно, в інтегрованих блоках професійно-предметних і управлінських дисциплін, включених до навчального плану (дисципліни за вибором ВНЗ). Цей компонент має містити відомості про філософські основи діяльності менеджера освіти; основні функції педагогічного управління; методологію та організацію наукового дослідження, її роль в діяльності менеджера

освіти; сучасні теорії управлінської діяльності в закладах освіти; системний аналіз структури і змісту управління установами та закладами освіти; організаційно-регулятивні форми управління в освіті; контроль-оцінюючу діяльність в закладах освіти; маркетинг та економічну діяльність в освіті та ін.

Спеціальний компонент змісту спрямований на підготовку менеджерів освіти до здійснення конкретних управлінських дій вузької спеціалізації (дисципліни за вибором студентів, спецкурси професійно-управлінської спрямованості). Він має містити відомості про інноваційний менеджмент в освіті; стратегічний менеджмент в освіті; кадровий менеджмент в освіті; тайм-менеджмент в освіті; управління розвитком навчального закладу та ін.

Змістова спрямованість вдосконалення системи підготовки менеджерів освіти включає в себе: освоєння управлінського навчально-професійного матеріалу з урахуванням індивідуальних особливостей студентів, їх інтересів та спрямованості; поглиблене вивчення студентами конкретної групи навчальних тем, найбільш значущих для специфічної управлінської діяльності; включення виробничих практик професійно-управлінської спрямованості; варіативність завдань як для роботи в аудиторіях, так і для самостійної роботи; варіативність контроль-вимірвальних матеріалів; варіативність науково-дослідної роботи, розробка та реалізація комплексу спеціальних завдань, спрямованих на становлення і розвиток управлінської компетентності, які мають міждисциплінарний характер; розробка проблематики реферативних, курсових, дипломних робіт, яка відбиває всі аспекти управлінської діяльності менеджерів освіти згідно до тієї чи іншої посади.

Удосконалення організаційного напрямку підготовки менеджерів освіти передбачає: відмову від пасивних, інформаційних, монологічних форм підготовки, перехід до активних, проблемних і діалогічних методів освоєння управлінського досвіду; варіативність способів взаємодії в системі "викладач-студент"; варіативність форм навчання в групі; варіативність педагогічних технологій і методів професійно-управлінського навчання з урахуванням особливостей навчального матеріалу і специфіки контингенту студентів. Великі можливості мають міжпредметні зв'язки, орієнтація на індивідуальні можливості студентів, тісний зв'язок теорії й практики, контроль і корекція аудиторної та самостійної роботи студентів; можливість змінювати співвідношення обсягу й послідовності виконання завдань.

У процесі вдосконалення системи професійно-управлінської підготовки менеджерів освіти слід приділяти велику увагу самоосвітній та науково-дослідній діяльності студентів. У зв'язку з цим однією з базових функцій викладача може стати консалтингова функція, виконання якої дозволяє допомагати і підтримувати студентів у самостійному виділенні і освоєнні особистісно-значущого сегмента професійно-управлінської підготовки.

Вагоме значення в удосконаленні професійної підготовки менеджера освіти має організація та проведення виробничої практики, яка поєднує теоретичне та практичне навчання. Практика має наблизити характер і зміст навчання студентів до вимог сучасного життя, скоротити тривалість післявузівської адаптації випускників, надати їм можливість відразу ж включитися в серйозну практичну діяльність й отримати роботу за спеціальністю.

Виробнича практика має проводитися протягом навчального року, що надасть студенту набагато більше часу на вивчення особливостей роботи менеджера освіти і можливість застосовувати на практиці досліджуваний матеріал протягом його освоєння. Крім того, це дозволяє викладачам, які здійснюють керівництво практикою, не тільки контролювати присутність студента у навчальному закладі, а й консультувати його по суті проблем і завдань, які виникають; залучати до консультування працюючих менеджерів освіти. Досвід показує, що навчальні заклади зацікавлені в такій формі виробничої практики, тому що це дозволяє більш повно визначити здатність студента (на предмет його подальшого прийняття або неприйняття на роботу), а можливо, і вирішити з його допомогою будь-які виробничі завдання. З цією метою доцільною є постійна взаємодія випускних кафедр з навчальними закладами, їх директорами, заступниками та іншими організаторами освітньої діяльності.

Змістовий та організаційний напрями вдосконалення системи підготовки менеджерів освіти з одного боку реалізуються конкретним викладачем в конкретній групі студентів, а з іншого боку вимагають системної взаємодії викладачів різних кафедр і фахівців з баз практики, проведення певних заходів адміністративно-управлінського, організаційно-технологічного характеру на рівні кафедр, факультетів, університету.

Висновки. Таким чином, з огляду на сучасні вимоги до менеджера освіти, які висувують завдання удосконалення його професійної

підготовки у ВНЗ, вважаємо, що сутнісними характеристиками цієї підготовки мають стати багаторівневість, варіативність, модульність й поліфункціональність.

Провідними напрямками вдосконалення професійно-управлінської підготовки менеджера освіти повинні стати:

- змістовий, який передбачає варіативність навчальних дисциплін, тем і завдань навчальної та науково-дослідної діяльності студентів з урахуванням їх індивідуальних особливостей та ін.;

- організаційний, який передбачає відмову від пасивних, інформаційних, монологічних форм підготовки, перехід до активних, проблемних і діалогічних методів освоєння управлінського досвіду; варіативність форм навчання й педагогічних технологій та ін.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів, пов'язаних із професійною підготовкою майбутніх менеджерів освіти. Подальший науковий пошук передбачає розробку педагогічних технологій підготовки фахівців до реалізації завдань менеджменту в освіті.

1. Банько Н.А. Формирование профессионально-педагогической компетентности как компонента профессиональной подготовки менеджеров: монография / Н.А. Банько. – Волгоград: ВолгГТУ, 2004. – 75 с.

2. Берека В.С. Формування професійної

компетентності майбутнього менеджера освіти [Електронний ресурс] / В.С. Берека. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/peddysk/2007_02/bereka.pdf.

3. Василишин Н.Н. Модернизация содержания подготовки и повышения квалификации менеджера образования в условиях развития образования как отрасли экономики [Электронный ресурс] / Н.Н. Василишин // Педагогическая наука и образование в России и за рубежом: региональные, глобальные и информационные аспекты. – 2003. – Выпуск 1. – Режим доступа: http://rspu.edu.ru/university/publish/pednauka/2003_1/05Vasilishin.htm

4. Карацук Л.Н. Дидактическое обоснование содержания подготовки менеджеров образования (в системе последипломного образования): дисс. ... канд. пед. наук: спец. 13. 00. 01. – “Теория и история педагогики” / Л.Н. Карацук. – К., 1995. – 232 с.

5. Кравченко Л.М. Неперервна педагогічна підготовка менеджера освіти: монографія / Л.М. Кравченко. – Полтава: Техсервіс, 2006. – 420 с.

6. Національна стратегія розвитку освіти в Україні – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://president.gov.ua/documents/15828.html>

7. Шевців З.М. Основи соціально-педагогічної діяльності / З.М. Шевців. – К.: Цул, 2012. – 246 с.

Стаття надійшла до редакції 04.11.2014

10 заповідей І. Франка народові України, які він дає в поемі “Мойсей”

Шукай самого себе і вір в свої сили.

Люби свою землю, а не шукай раю у чужих краях.

Не заперечуй роль Вищої Сили у долі людини.

Майбутнє віддалене у просторі і невідоме.

Ідеал майбутнього людства лежить “поза межами можливого”.

Кожна людина повинна прирівнювати себе до ідеалу (духовне вдосконалення).

Нема обітованої землі, а рай на землі – це поступ, рух це боротьба за утвердження духовних цінностей.

Народ має пройти дорогами сумнівів і сподівань, які вже звідав І. Франко.

Створи добро.

Живи у мирі з усіма.

